

**Lietuvių gimtosios kalbos ir literatūros
olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų
mokyklų mokiniams**

2012 m.

9–10 klasės

Rajono (miesto) etapas

Užduočių atlikimo laikas – 2 val.

.....
mokykla/gimnazija

.....
dalyvio vardas, pavardė

Vertinimas:

I UŽDUOTIS

Pateiktus kūrinių pavadinimus įrašykite lentelėje, priskirdami kūrinius juos parašiusiems autoriams:

„Laimės žiburys“, „Amerika pirtyje“, „Dėdės ir dėdienės“, „Margi sakalai“, „Palangos Juzė“, „Kainas“, „Nuo Birutės kalno“, „Dėdė Vania“, „Martis“, „Kelionė Petaburkan“,

D. Baironas	
A. Baranauskas	
J. Biliūnas	
A. Čechovas	
Keturakis	
Maironis	
V. Mykolaitis-Putinas	
Vaižgantas	
M. Valančius	
Žemaitė	

Vertinimas

Vertinimas: Už kiekvieną teisingai nurodytą kūrinių skiriama po 1 tašką.

Suma:

II UŽDUOTIS

Asmenvardis *Napalys* yra žinomas iš lietuvių literatūros.

Atsakykite į klausimus:

1. Parašykite, kokio vardo trumpinys yra asmenvardis *Napalys* ir kas jį išplatino lietuvių literatūroje.

Vertinimas

2. Ar panašus asmenvardžio *Napalys* kirčiavimas į žodžių *ešerys* ir *kadagys* kirčiavimą? Atsakymą pagrįskite.

3. Ar visi tikriniai žodžiai yra daiktavardžiai? Kodėl?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

III UŽDUOTIS

Iš pirmo žvilgsnio J. Šliūpas krito mums savo senyva ir stambia išvaizda, o kada sužinojome, kad turime tokį garbingą mūsų tautos vyrą savo mokytoju, visi juo didžiavomės. Dr. Šliūpas mokėjo gyvai dėstyti, pajvairinti dalyką kai kuriais atsiminimais iš Lietuvos praeities kovų su vidaus ir išorės priešais; tai darė jo pamokas gyvas ir patrauklias.

Iš spaudos, atsiminimai apie Joną Šliūpą

Atsakykite į klausimus:

1. Suskaičiuokite, kiek garsų turi žodžių junginys iš pirmo žvilgsnio. Iš šio žodžių junginio išrinkite dusliuosius priebalsius.

Vertinimas

2. Suraskite visus tekste pavartotus įvardžius ir juos sugrupuokite pagal reikšmę (pvz., asmeniniai įvardžiai ir t.t.).

3. Kokios darybos yra daiktavardis *pamoka*? Nurodykite jo pamatinį žodį ir išskirkite daiktavardžio *pamoka* kamieną.

4. Kokia reikšmė veiksmažodis *kristi* vartojamas tekste? Kuris žodis ar žodžių junginys padeda suprasti veiksmažodžio reikšmę?

5. Kodėl būdvardžiai *gyvas* ir *patrauklias* (plg. *tai darė jo pamokas gyvas ir patrauklias*) vartojami galininko, o ne įnagininko linksniu?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas)

Suma:

IV UŽDUOTIS

Pirma kas jos vikrumas buvo, kas gašumas, o dabar amžina tinginė pavirto! Negana, mat, vežimo nebemoka nukrauti, bet ir po namus ištižo kaip kantaplė; nebesivalo, nebesišvarina, nosim ardama čiužinėja po sąšlavas ir purvynus kaip amžinoji nevaleika!

Atsakykite į klausimus:

1. Kokia Žemaitės herojė taria šiuos žodžius? Apie ką jie ir kokiame kūrinyje?

Vertinimas

--	--

2. Kaip vadinasi Žemaitės apsakymų ciklas, kuriame ji aprašo santuokinį Lietuvos kaimo žmonių gyvenimą?

--	--

3. Koks žymus lietuvių kultūros veikėjas paskatino Žemaitę kurti?

--	--

4. Kokios literatūros srovės žymiausia atstovė lietuvių literatūroje yra Žemaitė?

--	--

5. Kuris žymus Žemaitės kūrinys ypač raiškiai aprašo pagrindinio personažo charakterio raidą?

--	--

6. Kokias dar žinote lietuvių rašytojas moteris, gyvenusias ir kūrusias lietuvių tautinio atgimimo metais XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje?

--	--

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

--

V UŽDUOTIS

Atsakykite į klausimus:

1. Baltai (lietuviai, latviai, prūsai, kuršiai, žiemgaliai, sėliai, jotvingiai) dar buvo vadinti ir kitu vardu. Koks tai vardas?

Vertinimas

2. Kuriame amžiuje buvo išleisti prūsų katekizmai? Kiek jų buvo?

3. Parašykite bent du prūsų žemių (sričių) pavadinimus.

4. Kodėl Dniepro upės baseino teritorijoje yra baltiškų vandenvardžių?

5. Kokia baltų tauta gyveno į pietus nuo Dauguvos upės Latvijos pietryčiuose ir Lietuvos šiaurės rytuose (apytiksliai dab. Biržų, Rokiškio, Kupiškio, taip pat Zarasų, Utenos rajonų teritorijos)?

6. Kas buvo Janis Endzelynas?

Vertinimas: 1-2: už kiekvieną teisingą atsakymą skiriamas 1 taškas

3-6: 0 (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas)

Suma:

VI UŽDUOTIS

Bralei, seserys, imkit mane ir skaitykit

Atsakykite į klausimus:

1. Koks kūrinys prasideda šia lietuviams gerai žinoma fraze? Nurodykite tikslų pavadinimą ir autorių.

Vertinimas

2. Šiais žodžiais į skaitytojus kreipiasi knyga. Kokios istorinės ir kultūrinės aplinkybės galėjo paskatinti tokį literatūrinį autoriaus sumanymą?

3. Lietuvių kalbos žodis „knyga“ yra skolinys. Kokios jis kilmės? Pabandykite pakomentuoti tokio skolinio lietuvių kalboje atsiradimo istorines priežastis.

4. Kada ir kur išrasta knygų spauda?

5. Kas ir kada išleido pirmąją spausdintą lietuvišką knygą Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje?

Vertinimas: **0** (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas)

Suma:

VII UŽDUOTIS

Neatimki, Dieve, iš manęs klydimo teisės,
Noriu pats surasti tavo kelią.
Lig tavęs gal taip ir niekad neateisiu,
Bet aš trokštu pats patirt, kaip gelia

Klaidoje širdis...Aš baisiai noriu nusidėti
Ir palikti tuščią tavo rojų.
Tik patyręs nupuolimo vargą kietą,
Vėlei imsiu sekt patarimu tavuoju.

Kai sugrįšiu pas tave, koks džiaugsmas didis
Tėviškame tavo veide suspindės,
Tu sušuksi: - Grįžo štai sūnus paklydęs –

Ir ilgai, saldžiai priglausi prie širdies.
Bet dabar man duoki mano dalį – laisvės turta,
Aš jau pats, aš pats bandysiu savo laimę kurt.

Atsakykite į klausimus:

1. Kas šio eilėraščio autorius? Kokia forma jis parašytas?

2. Eilėraštis – pasaulio literatūroje ir mene plačiai išplitusio įvaizdžio (motyvo) variacija. Koks tai įvaizdis? Kur jis minimas pirmą kartą?

3. Koks lietuvių tautosakos žanras ypač susijęs su laimės idėja? Kokie personažai šiuose kūrinuose yra laimės/nelaimės lėmėjai?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

Vertinimas

VIII UŽDUOTIS

Vaižgantą laidojant, kai iškilmingoji procesija sustojo prie Teatro, išėjo opera ir drama atiduoti savo bičiuliui paskutinės pagarbos, ir mes, Lietuvos rašytojai, stovėjome netoli katafalko.

Iš A. Miškinio kalbos

Atsakykite į klausimus:

1. Suraskite pavartotą metonimiją ir prašykite, kas yra tekste vartojamos metonimijos pamatas.

Vertinimas

2. Raskite sakinyje pavartotą priedėlį. Kokia sakinio dalimi yra laikomas priedėlis?

3. Raskite tekste santykinį būdvardį. Ar galima laipsniuoti santykinius būdvardžius? Kodėl?

4. Kokios darybos yra žodis *bičiulis*? Nurodykite žodį, iš kurio jis atsirado, ir paaiškinkite, kaip tekste vartojamo žodžio reikšmė „artimas, geras draugas“ yra susijusi su darybos pamatu.

5. Kokios rūšies ir laiko yra padalyvis *laidojant*? Padarykite tos pačios rūšies ir laiko padalyvius iš visų sakinyje vartojamų veiksmažodžių.

6. Raskite šalutinį sakinį ir nurodykite, kokios jis yra rūšies, kas jungia jį prie pagrindinio sakinio.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas)

Suma:

IX UŽDUOTIS

Ba jau mano dukrelė
Tai pailso,
Tai nuvargo,

Geruosius rugelius
Bepjaudama,
Bepjaudama.

Tankiąsias kapeles
Statydama,
Statydama.

Atsakykite į klausimus:

1. Kokio lietuvių tautosakos žanro yra ši ištrauka? Trumpai paaiškinkite, kokia yra šio žanro kūrinių reikšmė lietuvių kultūrai.

Vertinimas

2. Kuo pasižymi šio tautosakinio žanro kūrinių ritmas? Kodėl?

3. Paminėkite dar bent du kitus lietuvių dainuojamosios tautosakos žanrus.

4. Kas ir kada parengė ir išleido pirmą lietuvių liaudies dainų rinkinį?

Vertinimas: **0** (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas)

Suma:

X UŽDUOTIS

Jums pateikti žodžiai: gaiva, kaitra, karštis, pavasaris, ruduo, šaltis, šiluma, vėsa.

Atsakykite į klausimus:

1. Pasirinkite vieną sinonimų porą ir sugalvokite sakinį (sakinius), kad iliustruotumėte žodžių poros sinonimiškumą.

Vertinimas

2. Pasirinkite vieną antonimų porą ir sugalvokite sakinį (sakinius), kad iliustruotumėte žodžių poros antonimiškumą.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas)

Suma:

XI UŽDUOTIS

Viena pati! Viena kaip pasmerkimas.

Rūpėjo tau debošai, moterys,

Nutolai nuo manęs, palikdamas

Mane klastoms įsiutintų didžiūnų.

Ir visgi toj anarchiškoj valstybėj

Aš priverčiau sukupti magnatus,

Nulenkti galvas išdidžias. Karūną,

Europoj didingiausią, tau, sūnau,

Uždėjau ant galvos. Jei nori, smerk mane,

Kvailai švaistytk turtus. Pakelsiu viską.

Bet gėdos – ne! Girdi!

J. Grušas, „Barbora Radvilaitė“

Atsakykite į klausimus:

1. Koks personažas sako šiuos žodžius? Kam jie adresuoti?

	Vertinimas

2. Ką žinote apie šiuo personažu įkūnytą istorinę asmenybę?

	Vertinimas

3. Paaiškinkite žodžio „drama“ kilmę.

	Vertinimas

4. Kada Lietuvoje atsirado teatras?

	Vertinimas

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

--

XII UŽDUOTIS

Jums pateikti daiktavardžiai: *barškesys, drebulys, liūdesys, skambesys, svaigulys*.

Atsakykite į klausimus:

1. Ką įvardija, žymi visi šie daiktavardžiai?

Vertinimas

2. Nurodykite kiekvieno daiktavardžio pamatą ir parašykite, kokios jie yra darybos.

3. Išrinkite visus trumpuosius daiktavardžių skiemenis ir nurodykite, kas yra šių skiemenų centras (pagrindas).

4. Ar priebalsis *l* yra minkštas visuose nurodytuose žodžiuose (plg. *drebulys, liūdesys, svaigulys*)? Kuris lietuvių kalbos priebalsis visada yra minkštas?

Vertinimas: **0** (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas)

Suma:

XIII UŽDUOTIS

Pakilo mėnuo dar aukščiau.

Įkliuvęs tarp bažnyčios bokštų,

Pakreipęs savo snukį plokštų,

Jis išsižiojo dar plačiau

Ir atsiduso. Pūstelėjo.

Ir šiltos srovės minkšto vėjo

Užliejo knarkiantį Berlyną.

Atsakykite į klausimus:

1. Kas šio eilėraščio autorius? Kokiame poeto eilėraščių rinkinyje jis buvo išspausdintas?

2. Kokiai literatūros srovei priskiriama šio poeto kūryba?

3. Kaip vadinasi literatūrinė šio poeto suburta kūrėjų grupė, sąjūdis? Ką tas pavadinimas reiškia?

4. Ankstyvuoją savo kūrybos laikotarpiu šis poetas imitavo klasikinės japonų lyrikos formas. Kaip vadinasi šis žymus jo trioletų ciklas?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas)

Suma:

Vertinimas

XIV UŽDUOTIS

Sakiniai:

Ir giria kaip pelėda Dievui savo vaikus.

Jo akys buvo didelės kaip pelėdos.

Pelėda tamsią naktį kaip katė rėkia.

Parsivedė jaunikis tokią pelėdą į namus ir ja džiaugiasi.

Giria buvo didelė, todėl joje gyveno daugybė pelėdų.

Atsakykite į klausimus:

1. Raskite sakinį, kuriame žodžiu *pelėda* yra vadinamas žmogus. Koks žmogus paprastai vadinamas pelėda?

Vertinimas

2. Visuose sakiniuose vartojamas žodis *pelėda*. Nurodykite, kaip ir iš ko padarytas šis daiktavardis.

3. Kokia kalbos dalis yra penktame sakinyje pavartotas žodis *daugybė*? Iš ko jis padarytas?

4. Atidžiai perskaitę pirmą ir penktą sakinius parašykite, kuo skiriasi juose vartojami žodžiai *giria* (nurodykite bent du požymius).

5. Iš pateiktų sakinių išrinkite visus ketvirtosios kirčiuotės daiktavardžius (parašykite juos vardininko linksniu) ir nusakykite, kas būdinga jų kirčiavimui.

Vertinimas: **0** (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas)

Suma:

14 iš 14